

Utvärdering av arbetet med Gustav Adolfs torg

Bakgrund och syfte

Gustav Adolfs torg har en storslagen utformning med slottet, Norrbro och Arvfurstens palats som tillsammans bildar en helhet och vittnar om platsens betydelse och äldre stadsplaneideal. Ryttnarstatyn med Gustav II Adolf, är en central del av den historiska miljön. Under tidiga 1900-talet var det en plats för festivaler och demonstrationer. Under 1900-talets andra del har torget mer och mer blivit en ren trafikplats. Både trafikföring, parkeringsplatsen framför Operan men även trafikbelysningen och stolpar med trafikskyltar har kommit att prägla intrycket av platsen. Samtidigt har torget sen slutet på 1900-talet åter blivit en omtyckt plats för evenemang, festivaler och demonstrationer.

Gustav Adolfs torg gjordes under 2021 om till ett tillfälligt utökat torg med hjälp av enkla och flexibla metoder. Förändringen av platsen är ett sätt att skapa en förändring i användning och gestaltning av platsen med enkla medel. Metoden för genomförande är kostnadseffektiv, justerbar och reversibel. Syftet med projektet var att tillgängliggöra platsen för människor och att möjliggöra för aktivering av trafikytor. Projektets målsättningar var nedanstående.

1. Förändra platsen från trafikplats till en tillgänglig mötesplats på kort tid.
2. Att skapa ett flexibelt möblerat tillfälligt torg som medger möjlighet till förändring under tiden.
3. Skapa en plats som kan ge förutsättningar för variation i funktioner och användande av olika aktörer.

Trafik, rörelse och vistelse

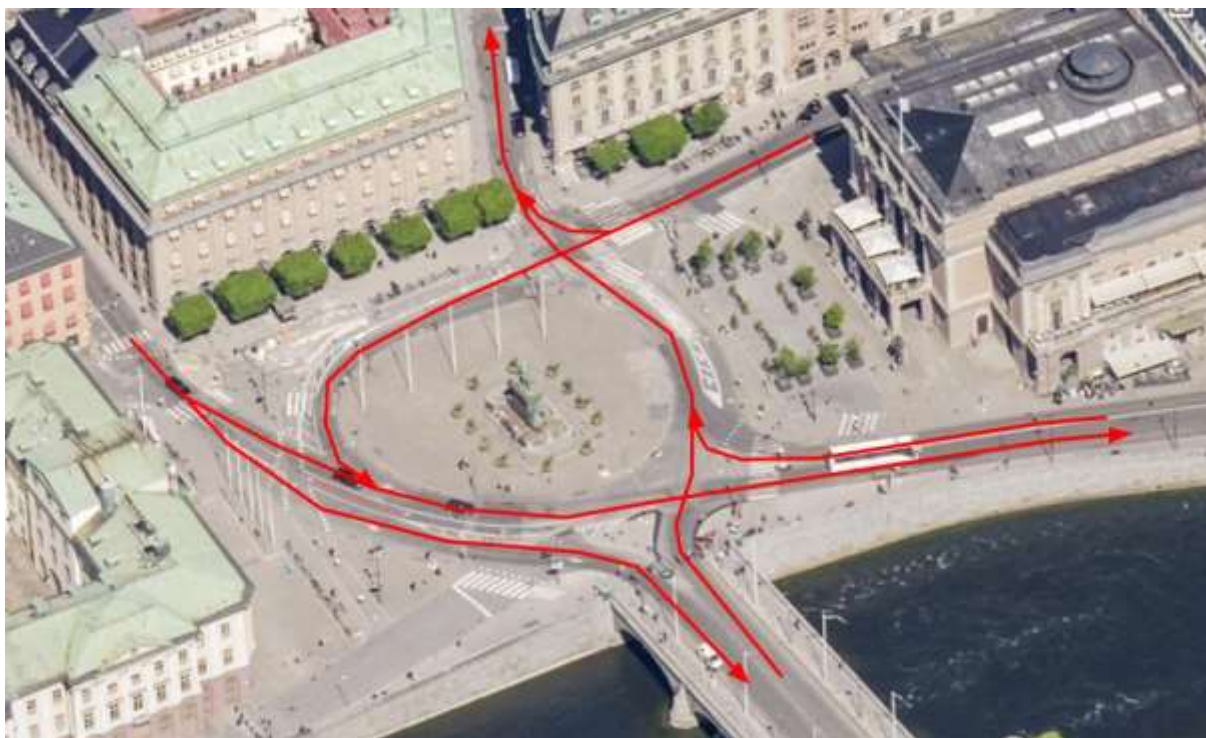
Viktiga förutsättningar för projektets genomförande var att bibehålla platsens trafikfunktioner men att samtidigt öka vistelseytor och stärka torgets tillgänglighet för människor. För att åstadkomma detta har trafikytor omfördelats och trafik letts om.

Motorfordonstrafik

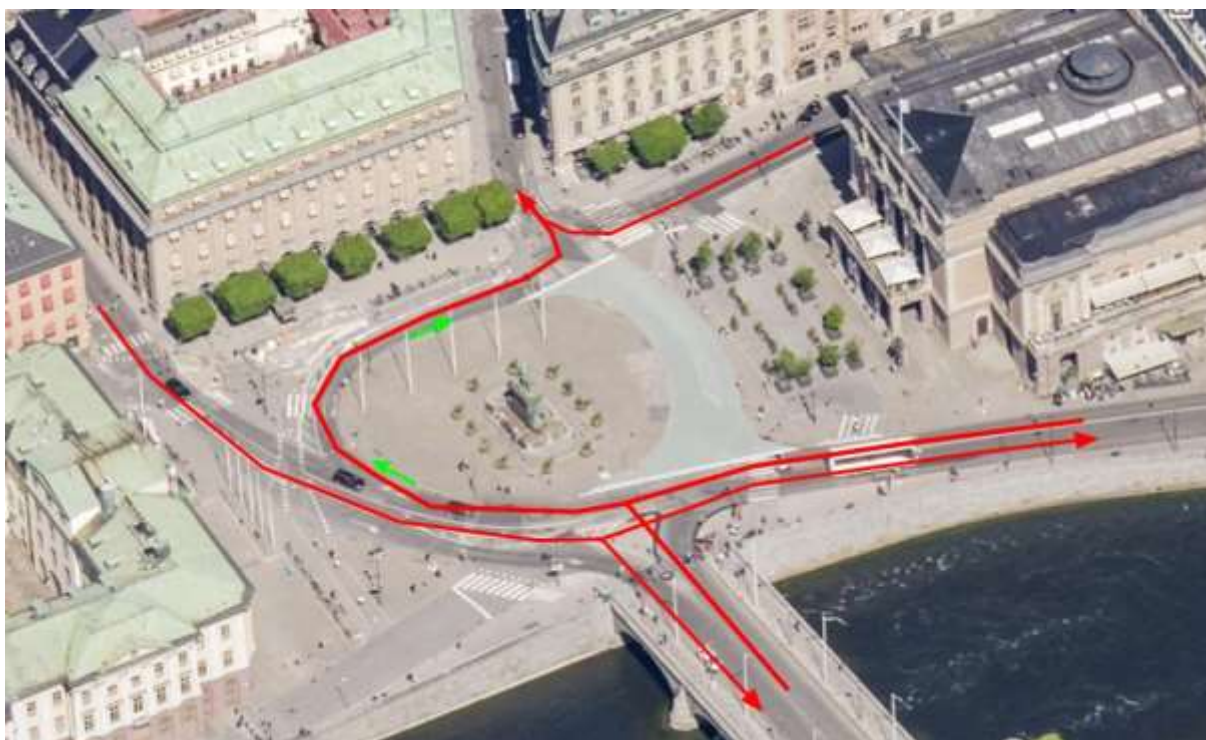
Torget trafikytor har sedan mitten på 1900-talet varit väl tilltagna. Sedan 2018 då Fredsgatan stängdes för genomfartstrafik har trafiken över Gustav Adolfs torg minskat markant. Från ca 12 000-14 000 fordon i sydöstlig riktning innan avstängning till ca 8 000 efter. Denna minskning har möjliggjort en förändrad syn på platsen och möjligheterna att justera trafikytor.

För att skapa så stora ytor för gående som möjligt så lades trafiken i bägge köriktningar väster om kungastatyn. På så sätt frigjordes hela den östra körbanan som en möjlig yta för fotgängare (se figur 1 och 2 nedan). Konsekvenserna för motorfordonstrafik på platsen har med förändringen blivit förändrade körmönster över ytan. Samtliga svängrelationer som tidigare varit möjliga kvarstår i den förändrade lösningen. Inga begränsningar i framkomlighet bedöms ha skapats i och med förändringen.

Torget användes tidigare som en vändplats för delar av trafik i City, bl.a. för turistbussar från Strömgatan. En funktion var även att trafik från Brunkebergstorg mot Regeringsgatan var tvungna att runda Gustav Adolfs torg. För att bibehålla dessa funktioner så har kontoret dubbelriktat Jakobsgatan mellan Malmtorgsgatan och Regeringsgatan. Det har möjliggjort en alternativ koppling som minskat behov av Gustav Adolfs torg som vändplats.

Figur 1. Trafikering av motorfordonstrafik innan omläggning

Figur 2. Trafikering av motorfordonstrafik efter omläggning 2021

Sammantaget har lösningen inneburit en marginell förändring för cyklisternas framkomlighet. Den stora cykelströmmen i öst-västlig riktning har fått förbättrad framkomlighet på grund av minskade trafikmängder som behöver använda sig av torget för att vända.

Kollektivtrafik

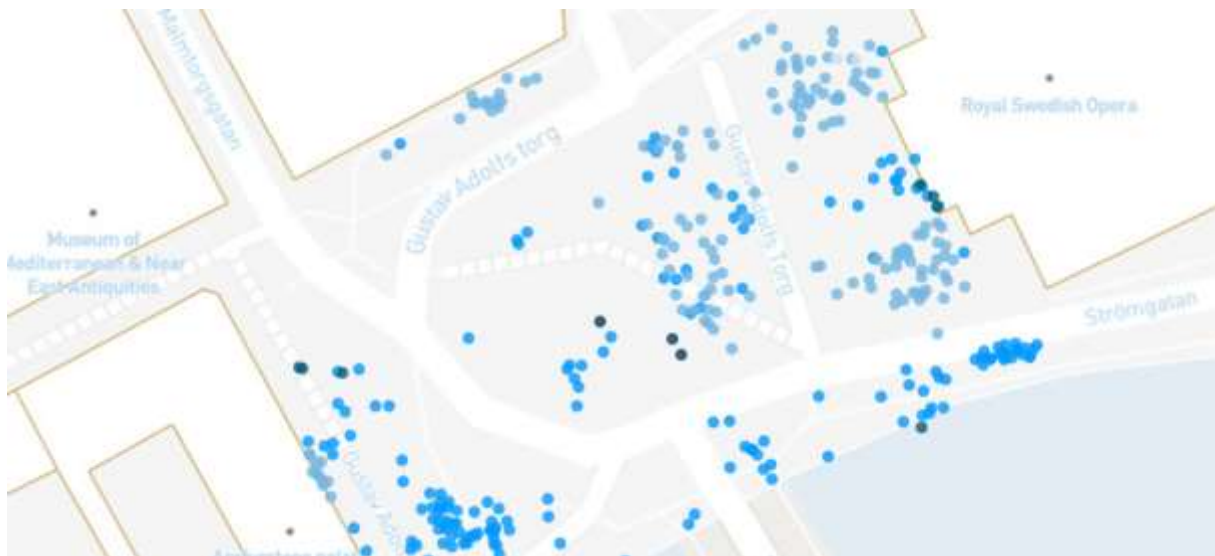
Torget trafikeras sedan tidigare av busslinjerna 57 och 65. Dessa har fått justerad körväg väster om ryttarstatyn. Förändringen bedöms inte haft någon påverkan på bussarnas restider eller framkomlighet. Sommartid rör sig många turistbussar i området och Gustav Adolfs torg och Strömgatan är en viktig rutt längs dessa linjer. Förändringen av Gustav Adolfs torg bedöms inte ha påverkat dessa märkbart då kompensationsinsatser genomförts.

Dubbelriktningen av Jakobsgatan har möjliggjort att bussar kan använda sig av denna för att vända. På Jakobsgatan har även bussparkering möjliggjorts.

Gångtrafik

För fotgängare har platsen påverkats främst i och med att torgytan har nivåutjämnats mot angränsande gångytor. Detta har skapat ett tillgängligt torg med utökade sammanhållna ytor för vistelse. Innan förändringen var torgytan kring statyn omgiven av trafikytor i alla riktningar och separerad med kantstenar. Efter förändringen nås ytan österifrån utan nivåskillnader och trafiken är begränsad till den västra och norra delen av torget.

Platsens förändring har gjort platsen lättare för gående att korsa men framförallt har förändringen gjort platsen lättare att stanna till på. Kontoret har ingen heltäckande före- och efterstudie på antal vistandes på platsen men observationer visar på att platsen används i högre utsträckning efter förändringen än tidigare. Intressant är även att notera att många av de personer som vistas på platsen gör så på de ytor som tidigare varit trafikytor (se figur 3 nedan).

Figur 3. Vistelsemönster helgdag (källa: Gehl)

Cykeltrafik

För cykeltrafikens räkning har förändringen inneburit att cykling runt torget sker i blandtrafik i nord-sydlig riktning. I öst-västlig riktning sker cykling likt tidigare på en cykelbana som går i Fredsgatans förlängning och ansluter till Jakobs torg. Vanecyklister har i torgets förändrade utformning i stor utsträckning fortsatt att cykla tvärs den möblerade torgytan från Norrbro mot Regeringsgatan. Denna problematik är störst i morgontrafiken i riktning in mot City.

Parkering

Sedan 2017 har parkeringsytan framför Operan sommartid möblerats som en pop up park. Detta har gjorts som ett samarbete mellan Operan och trafikkontoret. Det har inneburit att 11 parkeringsplatser på torget har utgått. I förändringen 2021 togs parkeringsytan i anspråk och nivåjusterades till omgivande refuger och gångytor. Projektet har inneburit att dessa parkeringsplatser utgått även vintertid.

Befintlig laddstation för elfordon har i och med förändringen på platsen lämnats kvar. Detta då en flytt bedömts som alltför kostnadsdrivande inom detta projekt. Parkeringsplats för funktionshindrade har anlagts på norra sidan Gustav Adolfs torg. Inom 25 meters gångavstånd från Operans huvudentré. I samband med förändringen av torget har 20 parkeringsplatser för cykel anlagts på västra sidan av torget mot Arvfurstens palats.

Gestaltning

Utgångspunkt för temporär möblering och belysning

Den temporära utformningen av Gustav Adolfs Torg är gjord för att testa hur torget kan omvandlas från trafikplats till ett mer levande torg. Ett belysningskoncept togs fram för torget i syfte att se över helheten för en bättre ljusbild på både kort och lång sikt. En del i att levandegöra torget har varit att tillföra mer grönska och sittplatser till torget. Utrustning har adderats i form av flyttbara trädurnor och belysningsstolpar med integrerade sittplatser. Sedan tidigare finns även utrustning i form av gjutjärnsurnor med blomster.

Trädurnor och sittmöbler ihop med belysningsstolpar är framtagna för att kunna fungera som trafikavstängning och ge skydd mot fordonsattacker. Utrustningen är utformad för att ge flexibilitet i användning av platsen vid olika tillfällen från mindre till större evenemang, utställningar och konstinstallationer. Vid större evenemang som till exempel kulturfestivalen ska möbleringen gå att flytta för att vara del i festivalens möblering på t.ex. Norrbro och Strömgatan.

Marmålning framför Operan 2021.

Inramning av torget

Trädurnor, belysning och sittplatser är placerade i axlar som utgår från Operans sidor. Utgångspunkten har varit att framhäva Operans huvudentré och lämna en öppen yta mellan Operan och ryttarstatyn som kan användas för mindre evenemang samt installationer. För att ta tillvara på vyn mot strömmen och slottet är möbleringen som ramar in torget mot strömmen enklare än den möblering som kantar torget på den norra sidan. Utseendet på de stora trädurnor och inklädda fundament som utgör sittbänkar har kommit till med inspiration från Operan. De kan ses som uppförstorad rekvisita i form av hattaskar och koffertar. Trädurnorna har utformats för att kunna fungera för större träd som kan planteras ut i stadens parker efter att ha stått på torget. Den temporära utformningen är att betrakta som ett test för hur torget kan användas och inte en långsiktig lösning för framtida utformning.

Utöver den tillfälliga möbleringen har körbanan och tidigare parkeringsyta lagts i samma nivå som omgivande ytor så att torget tillgängliggörs och lättare kan omvandlas vid evenemang och särskilda tillfällen. Mindre fasta belysningsåtgärder har gjorts för att minska trafikbelysning till förmån för miljöbelysning som lyfter fram platsen och gör den mer inbjudande för vistelse. Ny belysning i kandelabrarna framför Operan sprider ett sken som bidrar till att lysa upp Operans fasad samt belysning av ryttarstatyn som tidigare stått helt i mörker. Vidare har trafikkontoret under arbetet med torget uppmärksammat att kiosken som stod i nordvästra delen av torget stod oanvänd och efter dialog med kioskägaren Strömma har kiosken flyttats från torget.

Trädlådor, och belysning med ljusglober.

Upplyst ryttarstaty.

Belysning framför Operan.

Foto före förändringen, med parkering framför Operan.

Konst, evenemang och aktiviteter

Stockholm saknar stora öppna ytor där påverkan på omgivningen är liten. Det är ytterst få platser i staden där större produktioner kan genomföras på ett tryggt och säkert sätt mitt i City. Gustav Adolfs torg är i särklass ett av Stockholms viktigaste torg för stora evenemangsproduktioner. Då platsen inte är omgiven av bostäder innebär det dessutom att evenemang inte bidrar till störningar för boende ur ljudsynpunkt eller publiksynpunkt. Under kulturfestivalen i augusti 2022, med cirka 500 programpunkter och drygt 600 000 besökare, genomfördes ett flertal stora konserter på Gustav Adolfs torg. Samtidigt ställdes ett flertal mattält upp på torget och på Norrbro. Torget används även som en plats för större idrottsvenemang. I september 2022 hade Stockholm Halvmarathon såväl sin startpunkt som målpunkt på Gustav Adolfs torg för första gången.

Att skapa och genomföra stora internationella evenemang på torget möjliggörs av att det går relativt lätt att stänga av platsen för all trafik med ytterst liten påverkan ur framkomlighetssynpunkt samt att endast en busslinje går genom området och denna linje kan lätt ledas om vid dessa tillfällen. Under både kulturfestivalen och Stockholm Halvmarathon flyttades både urnor, trädgårdar och möbler på torget till andra intilliggande platser för att göra plats åt bygge av scen och annat som behövdes för dessa evenemang. På samma gång kunde växterna och möblemanget användas inom dessa evenemang, exempelvis tog trädgårdarna plats mitt bland mattälten på Norrbro under kulturfestivalen.

Inom ramen för Levande Stockholms sommarplatser sker nära samarbete med såväl kulturförvaltningen och idrottsförvaltningen. Sommaren 2022 var Gustav Adolfs torg en av sex konstplatser inom Levande Stockholm. Stockholm konst inkom med ett önskemål om att jobba med en konstinstallation på torget. Konstinstallationen hette ”Det inverterade monumentet” och skapades i samarbete med KTH:s avgångselever och konstnärsgruppen Uglycute. Sedan torget fått sin nuvarande torgfunktion, kopplat till Operan, har dessutom

många guidningar börjat därifrån, vilket upplevs som positivt för turistnäringen. Tidigare har turistnäringen haft svårt att samla större grupper i staden.

Sommarens konstillation av Ugly-Cute, genom Stockholm konst.

Samarbeten och ambitioner framöver

Förändringen av torget har skett i nära dialog med kringliggande verksamheter och fastighetsägare för att hitta synergier och samverkan. Under såväl 2021 som inför sommaren 2022 fördes samtal med både Medelhavsmuseet och restauratören i operahuset om att skapa en uteservering på Fredsgatan respektive på torget. Båda dessa aktiviteter ställdes in på grund av omständigheter som orsakades av pandemin.

Torget är idag flankerat av olika representanter för staten. Representanter för statens fastighetsverks verksamheter för Operan, Slottet och Regeringskansliet har alla varit involverade i processen i varierande omfattning. Även säkerhetsperspektivet för dessa verksamheter har hanterats under arbetet med torget. Då både Regeringskansliet och Operan har planerade ombyggnadsprojekt inom kommande år har en lösning med möjlighet till flexibilitet i trafikföringen kring torget setts som en fördel och möjlighet för utveckling. Plattformen som byggts för samarbete under projektet utgör även en bra grund för vidare diskussioner kring torgets utveckling.